Birleşmiş Milletler Yüksek Düzey Siyasi Forumu (HLPF) 2025'ten gözlemlerimiz

2025 Birleşmiş Milletler Yüksek Düzey Siyasi Forumu (HLPF), 14–23 Temmuz tarihleri arasında "Kimseyi geride bırakmamak amacıyla sürdürülebilir, kapsayıcı, bilim ve kanıt temelli çözümlerle 2030 Gündemi'ni ilerletmek" temasıyla New York'ta gerçekleşti[1]. Bu seneki HLPF, 5 numaralı Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi (SKH5) olan toplumsal cinsiyet eşitliğinin küresel gözden geçirmesine ev sahipliği yapması bakımından küresel düzeyde toplumsal cinsiyet eşitliği savunucuları için ayrıca önemliydi. Biz de Kadının İnsan Hakları olarak 2025 HLPF'i takip etmek, resmi oturumlara ve yan ve paralel etkinliklere katılmak ve kendi paralel etkinliğimizi düzenlemek için New York'taydık. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin hayata geçirilmesi hedefine giden yolda küresel bir karne çıkaran HLPF 2025'ten gözlemlerimizi sizinle paylaşıyoruz.

HLPF nedir? HLPF 2025 Neden önemli?

[1] © 2025, Kadının İnsan Hakları Derneği.
Bu eser, Creative Commons Atıf 4.0 Uluslararası (CC BY 4.0) Lisansı ile lisanslanmıştır. Bu lisansın bir kopyasını görüntülemek için http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/ adresini ziyaret edebilirsiniz.

HLPF, her yıl Temmuz ayında New York'ta toplanarak 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi'nin uygulanmasını küresel ölçekte gözden geçiren ana platformdur. 2015 yılında kabul edilen 2030 Gündemi, yoksulluğun ortadan kaldırılmasından iklim krizine, barıştan toplumsal cinsiyet eşitliğine uzanan çok boyutlu sorunlara bütüncül çözümler sunmayı amaçlayan 17 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi'nden oluşur. Bu hedeflerin her biri, küresel ilerlemeyi izlemeye yarayan göstergeler setleriyle desteklenmektedir. Örneğin SKH 5, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamayı hedefler ve kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddet, erken yaşta zorla evlendirmeler, doğurganlık haklarına erişim, bakım emeği ve karar alma süreçlerine katılım gibi alanlarda 18 göstergeye dayalı olarak izlenmektedir.

HLPF sürecinde ülkeler, Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri doğrultusunda kaydettikleri ilerlemeleri Gönüllü Ulusal Gözden Geçirme (Voluntary National Review – VNR) raporları aracılığıyla sunar. Türkiye'nin bugüne kadar iki kez (2016 ve 2019 yıllarında) sunmuş olduğu bu raporlar, ülkelerin kendi kendini değerlendirme süreçlerini içerirken, aynı zamanda veri eksikliklerini, yapısal zorlukları ve politika önceliklerini ortaya koyar.

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ve HLPF ile ilgili daha detaylı bilgiye Kadının İnsan Hakları Derneği olarak hazırladığımız www.hedef5.org internet sitesinden ulaşabilirsiniz.

HLPF 2025 oturumlarından gözlemler ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Hedefi (SKH 5)

Açılış oturumları

HLPF kapsamında yapılan küresel gözden geçirme kapsamında bu yıl toplumsal cinsiyet eşitliği hedefi olan SKH5 de mercek altına alınıyor. Bu bağlamda HLPF 2025, toplumsal cinsiyet eşitliği açısından sadece mevcut durumu değerlendirmek değil, aynı zamanda

ilerlemenin önündeki engelleri görünür kılmak ve feminist perspektiften hesap verebilirlik talep etmek için de kritik nitelikte.

HLPF 2025 14 Temmuz'da BM Genel Kurul salonunda BM Ekonomik ve Sosyal Konseyi (EKOSOK) Başkan Yardımcısı ve BM Genel Sekreter Yardımcısı'nın açılış konuşmaları ve HLPF'in 10. yılına özel hazırlanan video gösterimi ile başladı ve ülke delegasyonlarının konuşmalarıyla devam etti. BM Genel Sekreteri Özel Raporu "Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine Doğru İlerleme – İnsanlar ve Gezegen İçin Kurtarma Planı"nın da paylaşıldığı ilk gün oturumlarında, birçok ülkede Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin uygulanmasında çok az ilerleme kaydedildiği veya hiç gelişme olmadığı belirtilerek bu durumun ciddi bir endişe kaynağı olduğu ifade edildi.

EKOSOK ve BM Genel Sekreteri yaptıkları konuşmalarda multilateralizmin, BM sisteminin ve demokrasinin küresel ölçekte ciddi tehdit altında olduğunu vurgulayarak BM'yi ve multilateralizmi korumak için yenilenmiş bir taahhüde ihtiyaç duyulduğunu defaten vurguladı. Konuşmalarda dünyanın çoklu krizler çağında bir dönüm noktasından geçtiğinin vurgulandığı, dünya nüfusunun yarısının hâlâ yoksulluk içinde yaşadığı, 122 milyon insanın yerinden edildiği, ve iklim değişikliğinin derinleştiği tespitlerinin yanı sıra, anne bebek ölümlerinin azaldığı, giderek daha fazla insanın suya, elektriğe, hijyene ve temiz gıdaya erişim sağladığı, özellikle düşük ve orta gelirli ülkelerde kadınların ve çocukların teknoloji ve STEM alanlarına erişiminin artması gibi olumlu tespitler de paylaşılarak umut verici işaretler olduğunun altı çizildi. Demokratik ve uluslararası alanda yaşanan gelişmelerin, günümüzün zorluklarına ve geleceğin belirsizliklerine karşı en güçlü yapı ve hâlâ en etkili araç olduğu vurgulandı.

SKH'lerin etkin biçimde uygulanabilmesi için tüm paydaşların topluca hareket etmesi gerektiğinin vurgulandığı konuşmalarda kapsayıcılık, fırsat eşitliği ve kesişimsel bakış açısının sürdürülebilir kalkınma yolunda vazgeçilmez unsurlar olduğu, özellikle yerel düzeyde sivil toplumun sürece katılımının kritik öneme sahip olduğunu vurgulandı.

Sağlık ve Kaliteli Yaşam (SKH 3) gözden geçirme oturumları

Bu sene HLPF'te gözden geçirmesi yapılan hedeflerden biri de toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin önemli kesişimsel gösterge ve hedefler barındıran 3 numaralı SKH Sağlık ve Kaliteli Yaşam Hedefiydi. SKH 3'ün gözden geçirildiği oturumlarda BM raporuna göre, pandemi ve devam eden krizlerin, özellikle kadınlar açısından toplumsal cinsiyete dayalı sağlık eşitsizliklerini derinleştirdiği ve sağlık hizmetlerine erişimi ciddi şekilde olumsuz etkilediği ifade edildi. 2020 itibarıyla her gün yaklaşık 800 kadının gebelik ve doğumla ilişkili önlenebilir nedenlerden hayatını kaybettiği, bu ölümlerin %95'inin düşük ve alt-orta gelirli ülkelerde gerçekleştiği vurgulandı. Küresel düzeyde

anne ölüm oranının 2015'te 227 iken 2020'de yalnızca 223'e düştüğü ve hâlâ hedeflenen 70 seviyesinin oldukça üzerinde kaldığı belirtildi. Ayrıca, 9-14 yaş arası kız çocuklarını rahim ağzı kanserinden koruyan HPV aşısının 2021 itibarıyla küresel kapsama oranının sadece %12 olduğu; ve modern doğum kontrol yöntemlerine erişimin Sahra Altı Afrika gibi bölgelerde %57 seviyelerinde kaldığı ifade edildi.

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Hedefi (SKH 5) gözden geçirme oturumları

Toplumsal cinsiyet eşitliği hedefinin gözden geçirme oturumu EKOSOK Başkanı Bob Rae'nin başkanlığında toplandı. Oturumun ana konuşmacısı olan BM Kadın Birimi (UN Women) İcra Direktörü Sima Sami Bahous konuşmasında toplumsal cinsiyet eşitliğinin BM insan hakları ve SKH sisteminin tali ve müstakil değil, asli ve merkezi bir unsuru olduğunu vurguladı. Hükümetlerle daha güçlü bir koordinasyon içinde çalışılması gerektiğini, yalnızca tek bir bakanlık ya da aktörle sınırlı kalan yaklaşımların yetersiz olduğunu ve bu sürecin, yeterli bütçe, veri ve siyasi iradeyle desteklenmesinin önemine dikkat çekti. UN Women İcra Direktörü Sima ayrıca kadınların iş gücüne katılımının önündeki temel engellerden biri olan ücretsiz bakım emeğine vurgu yaparak, bakım sistemlerine yapılacak yatırımların hem ekonomik hem toplumsal dönüşüm açısından kritik olduğunu belirtti. Sivil topluma yönelik artan baskılara da değinen Sima, bu baskılara karşı "geri tepmeye karşı geri tepme" ("pushback against pushback") anlayışıyla hareket edilmesi gerektiğini ve sivil toplumun korunmasının zorunlu olduğunu vurguladı. Toplumsal cinsiyete duyarlı ve kesişimsel eşitsizlikleri görünür kılacak sağlam veri sistemlerine yatırım yapılması çağrısında da bulunan Sima, ayrıca CEDAW, Pekin Platformu ve 2030 Gündemi'nin birlikte ulusal yasalara somut etki edecek şekilde uygulanmasının önemini vurguladı ve Kadının Statüsü Komisyonu'nun (CSW)

canlandırılmasının, SKH 5'in izlenmesi açısından önemli bir fırsat olabileceğinin de altını çizdi.

SKH 5 oturumunun ana tartışmacısı, üyesi olduğumuz Women's Major Group adına, 2022 yılında hazırladıkları gölge rapora katkıda bulunarak CEDAW kapsamında işbirliği gerçekleştirdiğimiz MUSAWAH'yı temsilen Fer Gana Ansari oldu. Fer Gana dini yorumların hem hukuki hem de toplumsal düzeyde kadın haklarını nasıl şekillendirdiğini vurguladı ve kendi deneyiminden yola çıkarak, özellikle aile hukukunun dinle ilişkilendirilerek yorumlanmasının, kadınların eşitlik mücadelesini baltaladığını ifade etti. Kadın haklarının evrenselliğine dikkat çekerek, dini ya da kültürel gerekçelerle bu hakların sınırlandırılamayacağını vurguladığı konuşmasıyla tüm salondan yoğun alkış aldı.

Oturumda LGBTİ+ Core Group adına söz alan Taylandlı bir trans aktivist, toplumsal cinsiyet eşitliği hedefine LGBTİ+ları dışarıda bırakarak ulaşılamayacağını vurgulayan oldukça güçlü ve sert bir konuşma gerçekleştirdi. Sivil toplum balkonundan uzun süre alkış alan konuşma, BM Kadın Birimi İcra Direktörü Sima Sami Bahous tarafından da uzun süre alkışlandı ve konuşma sonrasında ECOSOC Başkanı, bu katkının "anlamlı" olduğunu ifade etti. Bununla birlikte ülke delegasyonlarından Vatikan temsilcisi ise yaptığı konuşmada, "aile kurumunun ve anneliğin korunmasının" gerektiğini, kadın haklarının aile içinde anlaşılması gerektiğini ifade eden bir konuşma yaptı ve ne yazık ki bu konuşma da bazı ülke temsilcilerinden alkış aldı.

BM raporuna göre, toplumsal cinsiyet eşitliği hedefinden uzaklaşıyoruz. Hedef 5 için belirlenen 18 göstergenin hiçbiri başarıya ulaşamadı. Ülke uygulamalarına odaklanarak çarpıcı verileri derleyen rapora göre mevcut ilerleme hızıyla toplumsal cinsiyet eşitliğini hayata geçirmek ancak yüzlerce yıl sonra mümkün olabilir. Rapora göre yasal koruma ve ayrımcı yasaların kaldırılması için 286 yıl, iş yaşamında liderlikte eşit temsil için 140 yıl ve ulusal parlamentolarda eşit temsil için 47 yıl gerekiyor.

BM raporuna göre kadın hakları hala pek çok ülkede yasal güvence altında değil. 119 ülkenin; %55'inde kadınlara yönelik ayrımcılık hâlâ yasak değil, yarısında kadınlar için parlamento kotası yok, %60'ında rıza esasına dayalı tecavüz tanımı yapılmamış, %45'inde eşit işe eşit ücret yasalarla garanti altına alınmamış, 1/3'ünden fazlasında doğum izni ILO standartlarını karşılamıyor, %25'inde kadınlar evlenme ve boşanma hakkına eşit sahip değil, ve %75'inde evlilik yaşı hâlâ 18 değil ya da istisnalar var. Rapora göre her 5 genç kadından biri çocuk yaşta evlenmiş.

Rapor ayrıca kadınların çalışma yaşamında hala ayrımcılığa maruz kaldığını verilerle ortaya koyuyor. Rapora göre, kadınlar iş gücünün %40'ını oluşturmasına rağmen yönetici

pozisyonlarında olan kadınların oranı %28,2 ve bu oran son 6 yılda yalnızca %1 artış göstermiş. Kadınların işgücüne katılımındaki ilerlemenin pandemi ile 2020'de tersine döndüğünü tespit eden BM raporuna göre, Pandemiyle birlikte bakım emeği arttı, kadınlar hem ücretli hem ücretsiz bakım yükünü orantısız şekilde üstlenmeye devam ediyor. Rapor ayrıca savunuculuk için güçlü pozitif verilere de sahip, buna göre kadınların erkeklerle eşit istihdam edilmesi durumunda ülkede kişi başına düşen gelirin %20 artabileceği öngörülüyor, ayrıca yaşlanan toplumların ekonomilerini ayakta tutmanın en etkili yolunun doğum oranını artırmayı hedeflemektense kadınların işgücüne eşit katılımını sağlamak olduğu tespiti paylaşılıyor.

Kadınların sadece %56'sının kendi bedenleri hakkında karar verebildiğini söyleyen BM raporunun 68 ülkeye dayanan verilerine göre evli ya da birliktelik yaşayan kadınların yalnızca yarısı kendi cinsel ve doğurganlık sağlığıyla ilgili kararları kendi başına verebiliyor. BM Raporunda öne çıkan verilerle hazırladığımız infografiğe buradan ulaşabilirsiniz.

KİH, Kadın Koalisyonu ve TKDF olarak düzenlediğimiz HLPF ortak yan etkinliğimiz

HLPF 2025 kapsamında ayrıca KİH, Kadın Koalisyonu ve TKDF ile Aileci Politikalara karşı Feminist Tahayyüller: Artan Muhafazakârlık karşısında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Bedensel Özerklik ("Family Values or Feminist Futures? Gender Equality and Bodily Autonomy in the Face of Rising Conservatism") başlığıyla çevrimiçi bir yan etkinlik düzenledik. Tüm dünyada ve Türkiye'de giderek artan geleneksel, dışlayıcı ve heteronormatif "aile değerleri" söyleminin; cinsel sağlık ve doğurganlık haklarına, toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme taleplerine ve kapsayıcı kamu politikaları oluşturma mücadelesine nasıl doğrudan tehdit oluşturduğunu konuştuğumuz etkinlikte Fos Feminista'dan Andrea Vega Troncoso, Polonya Kadın Grevi'nden Marta Lempart ve ekibimizden Ezel Buse Sönmezocak farklı ülkelerden örnekler sunarak bu söylemlerin sahada yarattığı etkileri değerlendirdi ve feminist hareketlerin bu baskılara karşı geliştirdiği

direnç stratejilerini paylaştı. Moderatörlüğünü Kadın Koalisyonu & Türkiye Kadın Dernekleri Federasyonundan Aslıhan Tekin'in üstlendiği ve dünyanın farklı ülkelerinden 68 katılımcının katıldığı yan etkinliğimizi feminist hareketin ortak mücadele zeminlerinin güçlendirilmesi ve uluslararası dayanışmanın öneminin altını çizerek tamamladık.

Feminist ağ oluşturma ve yan etkinlikler

HLPF 2025 boyunca uluslararası ve bölgesel feminist örgütlerin düzenlediği yüz yüze etkinlikleri de takip ettik. Dünyanın farklı bölgelerinden feministlerle buluştuğumuz yan etkinliklerde feminist mücadelemizin önündeki küresel ve bölgesel politik zorlukları, bu zorluklara karşı nasıl mücadele stretejileri geliştirdiğimizi ve feminist mücadelemizi sürdürülebilir ve güçlü kılabilmek için neler yapabileceğimizi tartıştık. Bu buluşmalar, ortak söz üretimi kadar ortak eylem zeminlerini de güçlendirme fırsatı sundu. Dayanışma ağlarımızı büyütürken, birlikte öğrenmenin ve ulusötesi feminist dayanışmanın gücünü bir kez daha deneyimledik.